

Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
fremsat den 31. maj 2016¹

Sag C-169/15

**Montis Design BV
mod
Goossens Meubelen BV**

(anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af Benelux Gerechtshof (Beneluxdomstolen))

»Ophavsret og beslægtede rettigheder — beskyttelsens varighed — ophør og reaktivering af ophavsretten«

1. I sagen mellem virksomhederne Montis Design BV og Goossens Meubelen BV (herefter henholdsvis »Montis« og »Goossens«) forelagde Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandenes øverste domstol)² et spørgsmål for Benelux Gerechtshof (Beneluxdomstolen) vedrørende fortolkning af anvendelsen af artikel U, stk. 2, i Protokollen om ændring af Beneluxlandenes fælles lov om design (herefter »Protokollen«)³, i henhold til hvilken bestemmelse artikel 21 i den nævnte lov (herefter »Benelux-designloven«) blev ophævet.
2. Beneluxdomstolen har, inden den træffer afgørelse om det af Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandenes øverste domstol) rejste spørgsmål, forelagt tre præjudicielle spørgsmål for Domstolen, idet den er af den opfattelse, at afgørelsen af tvisten afhænger af fortolkningen af direktiv 93/98/EØF⁴.
3. Tvisten har sin oprindelse i artikel 21, stk. 3, i Benelux-designloven, i henhold til hvilken indehavere af ophavsret til design og beskyttelsen heraf mistede ophavsretten, såfremt de ikke afgav en erklæring om opretholdelse. Den umiddelbare konsekvens af en manglende iagttagelse af denne formalitet var, at disse rettigheder overgik til offentlig ejendom.
4. Kritikken af loven og dennes uoverensstemmelse på dette punkt med Bernerkonventionen⁵ medførte, at Benelux-lovgiver i 2002 ophævede Benelux-designlovens artikel 21, stk. 3. Protokollen om ophævelse fastsatte imidlertid ikke nogen overgangsordning eller afklarede, hvad der skulle ske med de ophavsrettigheder, der var bortfaldet på grund af anvendelsen af Benelux-designloven.

1 — Originalsprog: spansk.

2 — Afgørelsen om forelæggelse af præjudicielle spørgsmål af 13.12.2013 blev vedtaget i henhold til artikel 6 i traktaten af 31.3.1965 om oprettelse af og statuten for en Beneluxdomstol.

3 — Protocol houdende wijziging van de Eenvormige Beneluxwet inzake tekening en modellen, der blev underskrevet i Bruxelles den 20.6.2002.

4 — Rådets direktiv af 29.10.1993 om harmonisering af beskyttelsestiden for ophavsret og visse beslægtede rettigheder (EFT 1993 L 290, s. 9).

5 — Bernerkonventionen til værn for litterære og kunstneriske værker (Parisakten af 24.7.1971), som ændret den 28.9.1979 (herefter »Bernerkonventionen«). En version på dansk kan ses på <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=49680>

5. I mellemtiden havde direktiv 93/98 harmoniseret varigheden af ophavsrettighederne i alle medlemsstaterne og forlænget beskyttelsestiden til 70 år efter ophavsmandens død, uden at indehaverne var forpligtet til at fremlægge »opretholdelseserklæringer« eller lignende formularer. Direktiv 93/98 fastsatte desuden under visse omstændigheder en reaktivering af den ophavsret, der var overgået til offentlig ejendom.

6. Den forelæggende ret spørger nærmere bestemt Domstolen om, hvilken betydning direktiv 93/98 har for tvisten. Navnlig ønsker den oplyst, om ophørte ophavsrettigheder (på grund af manglende opfyldelse af det formelle krav i Benelux-designloven) i henhold til dette direktiv skal reaktiveres og i givet fald fra hvilken dato.

I – Retsforskrifter

A – EU-retten

7. Tilnærmelsen af medlemsstaternes nationale lovgivninger vedrørende intellektuelle ejendomsrettigheder er hovedsageligt blevet gennemført ved hjælp af direktiv 93/98, der senere er blevet ændret⁶, og som blev ophævet ved direktiv 2006/116/EF⁷, der kodificerer de tidligere direktiver.

8. Da de faktiske omstændigheder i tvisten vedrører den periode, hvor direktiv 93/98 var gældende, og desuden henset til, at det nugældende direktiv har samme indhold i de bestemmelser, der er relevante for denne sag, gengives nedenfor de relevante bestemmelser i det førstnævnte direktiv.

9. 11. betragtning har følgende ordlyd:

»[F]or at sikre et højt beskyttelsesniveau, som både opfylder de krav, der er affødt af det indre marked, og behovet for at få skabt retsregler, der fremmer en harmonisk udvikling af litterær og kunstnerisk kreativitet i Fællesskabet, bør beskyttelsestiden harmoniseres således, at den for ophavsret fastsættes til 70 år efter ophavsmandens død eller 70 år efter det tidspunkt, hvor værket lovligt blev gjort tilgængeligt for offentligheden, [...]«

10. 27. betragtning har følgende ordlyd:

»[D]et er et led i Fællesskabets retsorden, at erhvervede rettigheder og berettigede forventninger skal respekteres; medlemsstaterne kan i særdeleshed bestemme, at ophavsrettigheder og beslægtede rettigheder, som reaktiveres i henhold til dette direktiv, under visse omstændigheder ikke må danne grundlag for, at personer, der i god tro indledte udnyttelsen af værkerne på et tidspunkt, hvor disse var offentlig ejendom, skal erlægge vederlag.«

11. Det bestemmes i artikel 1, stk. 1:

»1. Ophavsretten til litterære eller kunstneriske værker som defineret i artikel 2 i Bernerkonventionen gælder i ophavsmandens levetid og i 70 år efter vedkommendes død, uanset på hvilket tidspunkt værket lovligt blev gjort tilgængeligt for offentligheden.«

6 — Navnlig ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/29/EF af 22.5.2001 om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationssamfundet (EFT 2001 L 167, s. 10).

7 — Europa-Parlamentets og Rådets direktiv af 12.12.2006 om beskyttelsestiden for ophavsret og visse beslægtede rettigheder (EUT 2006 L 372, s. 12).

12. Direktivets artikel 10 med overskriften »Tidsmæssig anvendelse« bestemmer i stk. 2 og 3:

»2. Den beskyttelsestid, der er fastsat i dette direktiv, finder anvendelse på alle værker og emner, som på den i artikel 13, stk. 1, nævnte dato er beskyttet i mindst én medlemsstat i medfør af national lovgivning om ophavsret eller beslægtede rettigheder, eller som opfylder kriterierne for beskyttelse efter direktiv 92/100/EØF [⁸].

3. Direktivet berører ikke nogen udnyttelseshandling, der har fundet sted før den i artikel 13, stk. 1, nævnte dato. Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger til i særdeleshed at beskytte tredjemands erhvervede rettigheder.«

13. Artikel 13, stk. 1, første afsnit, er affattet som følger:

»1. Medlemsstaterne sætter de nødvendige love og administrative bestemmelser i kraft for at efterkomme artikel 1 til 11 i dette direktiv senest den 1. juli 1995.«

14. Harmoniseringen af design blev foretaget ved direktiv 98/71/EF⁹, hvis artikel 17 regulerer forholdet mellem disse rettigheder vedrørende industriel ejendomsret og ophavsrettighederne (»princippet om kumulation«)¹⁰ på følgende måde:

»Et mønster, der er beskyttet ved registrering i eller med virkning for en medlemsstat i overensstemmelse med dette direktiv, kan også beskyttes i henhold til vedkommende stats lovgivning om ophavsret fra det tidspunkt, hvor mønstret blev skabt eller fastlagt i en given form. Hver medlemsstat fastsætter, i hvilket omfang og under hvilke betingelser der opnås en sådan beskyttelse, herunder kravet til originalitet.«

B – *Bernerkonventionen*

15. Selv om Den Europæiske Union ikke er part i Bernerkonventionen, er den indirekte bundet af den ved aftalen om handelsrelaterede intellektuelle ejendomsrettigheder (»TRIPS-aftalen«), der er vedhæftet som bilag 1C til Marrakeshoverenskomsten om oprettelse af Verdenshandelsorganisationen, hvori Den Europæiske Union er part¹¹.

16. TRIPS-aftalens artikel 9, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Medlemmerne skal efterkomme artikel 1 til 21 i Bernerkonventionen (1971) og tillægget dertil. Medlemmerne har dog ingen rettigheder eller forpligtelser i henhold til denne aftale i henseende til de rettigheder, der indrømmes i henhold til nævnte konventions artikel 6bis, eller de deraf afledte rettigheder.«

8 — Rådets direktiv af 19.11.1992 om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med intellektuel ejendomsret (EFT 1992 L 346, s. 61), som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/115/EF af 12.12.2006 (EUT 2006 L 376, s. 28).

9 — Europa-Parlamentets og Rådets direktiv af 13.10.1998 om retlig beskyttelse af mønstre (EFT 1998 L 289, s. 28).

10 — Jf. ottende betragtning til direktiv 98/71.

11 — Det Europæiske Fællesskab godkendte den ved Rådets afgørelse 94/800/EF af 22.12.1994 om indgåelse på Det Europæiske Fællesskabs vegne af de aftaler, der er resultatet af de multilaterale forhandlinger i Uruguay-rundens regi (1986-1994), for så vidt angår de områder, der hører under Fællesskabets kompetence (EFT 1994 L 336, s. 1).

17. Følgende bestemmes i Bernerkonventionens artikel 5, stk. 2:

»2) Nydelsen og udøvelsen af disse rettigheder er ikke undergivet nogen formalitet og er uafhængig af eksistensen af beskyttelse i værkets hjemland. Når ikke andet er foreskrevet i denne konvention, retter beskyttelsens omfang såvel som de retsmidler, der er hjemlet ophavsmanden i det øjemed at værne om hans rettigheder, sig derfor udelukkende efter lovgivningen i det land, hvor beskyttelsen kræves.«

C – Benelux-ret

18. I henhold til Benelux-designlovens artikel 12¹² har registreringen af et design en gyldighed på fem år regnet fra datoen for ansøgningen.

19. Benelux-designlovens artikel 21, stk. 1, bestemte (inden dens ophævelse), at et design af betydelig kunstnerisk karakter kan beskyttes både ved denne lov og ved ophavsretslovene, såfremt betingelserne for anvendelsen af begge foreligger.

20. I henhold til Benelux-designlovens artikel 21, stk. 3 (ligeledes inden dens ophævelse), medfører annulation af registreringen af et design af betydelig kunstnerisk karakter eller ophøret af eneretten som følge af den nævnte registrering, et samtidigt ophør af ophavsretten til dette design, forudsat at de to rettigheder tilhører den samme indehaver. Der indtræder imidlertid ikke noget ophør, såfremt indehaveren af designet i henhold til artikel 24¹³ fremlægger en særlig erklæring med henblik på at opretholde sin ophavsret¹⁴.

21. Efter at Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandenes øverste domstol) havde fastslået, at denne bestemmelse ikke var forenelig med Bernerkonventionens artikel 5, stk. 2, fastslog denne, at Protokollens artikel U ophævede Benelux-designlovens artikel 21 og 24¹⁵.

22. Protokollen trådte i kraft den 1. december 2003, og den indeholdt ingen overgangsbestemmelse eller nogen angivelse om den dermed indførte ophævelses eventuelle tilbagevirkende kraft.

II – De faktiske omstændigheder, der ligger til grund for tvisten, og de præjudicielle spørgsmål

23. Beneluxdomstolen har i sin afgørelse anført tvistens faktiske omstændigheder, således som disse er blevet gengivet af Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandenes øverste domstol), og som jeg vil lægge til grund.

24. Selskabet Montis har siden 1974 fremstillet møbler i Nederlandene. Det har siden 1983 markedsført lænestolen Charly, der er tegnet af Gerard van den Berg. I 1987 tegnede Gerard van den Berg med inspiration i denne lænestol endvidere spisebordsstolen Chaplin, der ligeledes blev udbudt til salg.

25. Den 19. april 1988 ansøgte Gerard van den Berg om international registrering af et design (nr. DM/010786) for bl.a. lænestolen Charly og stolen Chaplin og oplyste, at Montis var indehaver af designet og Gerard van den Berg designeren.

12 — Tractatenblad, nr. 1966, s. 13.

13 — Ifølge artikel 24 skulle den erklæring, der var omhandlet i artikel 21, foretages i året forud for udløbet af eneretten til designet, og den skulle ledsages af betalingen af et dertil svarende gebyr.

14 — Ifølge en fælles erklæring fra Benelux-landenes regeringer vedrørende kravet om opretholdelseserklæringen (anført af generaladvokat Timmerman i punkt 3.6 i dennes forslag til afgørelse ved Benelux-domstolen) »[...] synes det nødvendigt at pålægge en temmelig alvorlig sanktion, når en sådan erklæring ikke foreligger; den ikke-erklærede ophavsret udløber samtidigt med den designret, som den var kumuleret med«.

15 — Jf. fodnote 3.

26. I 1990 overdrog Gerard van den Berg sine ophavsrettigheder vedrørende begge stole til Montis.

27. Ved afslutningen af femårsperioden for registreringen af designene (dvs. i 1993) havde Montis ikke indgivet nogen opretholdelseserklæring som fastsat i Benelux-designlovens artikel 21, stk. 3 (den tidligere). I henhold til denne bestemmelse ophørte Montis' ophavsret og designrettigheder den 18. april 1993.

28. I 2008 anlagde Montis sag mod Goossens, idet denne fandt, at stolen Beat, som Goossens udbyder i sine møbelforretninger, krænker Montis' ophavsret til stolene Charly og Chaplin. Goossens anførte, at den manglende opretholdelseserklæring i henhold til Benelux-designlovens artikel 21, stk. 3 (den tidligere) havde medført, at ophavsretten var udløbet.

29. Montis anførte heroverfor, at dennes ophavsret var blevet reaktiveret den 1. december 2003 på grundlag af ophævelsen af Benelux-designlovens artikel 21, stk. 3 (den tidligere). Ophævelsen havde efter dennes opfattelse tilbagevirkende kraft. Montis gjorde endvidere gældende subsidiært, at rettighederne var blevet genoprettet med tilbagevirkende kraft fra den 1. juli 1995, dvs. den dato, der er fastsat i artikel 10, stk. 2, sammenholdt med artikel 13, stk. 1, i direktiv 93/98.

30. Efter at Goossens var blevet delvist frifundet i førsteinstansen og i appellen, anlagde Montis kassationsappel ved Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandenes øverste domstol), der har udsat sagen, indtil Beneluxdomstolen træffer afgørelse om de to præjudicielle spørgsmål om fortolkning af Benelux-designlovens artikel 21, stk. 3 (den tidligere), som Hoge Raad har forelagt for den.

31. Da Beneluxdomstolens besvarelse afhænger af fortolkningen af EU-retten (navnlig artikel 10, sammenholdt med artikel 13, stk. 1, i direktiv 93/98), har denne domstol på sin side forelagt følgende præjudicielle spørgsmål for Den Europæiske Unions Domstol:

»1) Finder den beskyttelsestid, der [er fastsat] i [...] artikel 10, jf. artikel 13, stk. 1, [i direktiv 93/98] anvendelse på ophavsrettigheder, der oprindeligt var beskyttet af den nationale lovgivning om ophavsrettigheder, men som ophørte før den 1. juli 1995 på grund af manglende (rettidig) opfyldelse af et formelt krav, nærmere bestemt manglende (rettidig) indgivelse af en [opretholdelses]erklæring som omhandlet i artikel 21, stk. 3 [(den tidligere), i Benelux-[design]loven [...]?

2) Såfremt spørgsmål 1 besvares bekræftende:

Skal [direktiv 93/98] fortolkes således, at det er til hinder for en national lovgivning, hvorefter ophavsretten til et brugskunstværk, som ophørte før den 1. juli 1995 på grund af manglende opfyldelse af et formelt krav, skal gælde som ophørt for bestandigt?

3) Såfremt spørgsmål 2 besvares bekræftende:

Såfremt den omhandlede ophavsret i henhold til den nationale lovgivning må anses for på et tidspunkt at [skulle reaktiveres] eller [er blevet reaktiveret], fra hvilket tidspunkt er dette da tilfældet?»

III – Retsforhandlingerne ved Domstolen og parternes påstande

A – Procedure

32. Forelæggelsesafgørelsen indgik til Domstolens Justitskontor den 13. april 2015.

33. Parterne i hovedsagen, den portugisiske regering og Europa-Kommissionen har afgivet skriftlige indlæg inden for den frist, der er fastsat i artikel 23, stk. 2, i statutten for Domstolen.

34. I de mundtlige forhandlinger den 10. marts 2016 deltog repræsentanter for Montis, Goossens og Kommissionen.

B – Sammendrag af de fremførte bemærkninger

35. Efter Montis' opfattelse bør de af Beneluxdomstolen forelagte spørgsmål udvides til ligeledes at omfatte artikel 17 i direktiv 98/71 og besvares således, at denne artikel er til hinder for den tidligere artikel 21, stk. 3, i Benelux-designloven, således at ophavsrettighederne blev reaktiveret den 17. november 1998 (dvs. på datoen for ikrafttrædelsen af direktiv 98/71).

36. Subsidiært har Montis gjort gældende, at den omtvistede bestemmelse i Benelux-designloven ikke har nogen virkning, idet den er i strid med Bernerkonventionens artikel 7, stk. 4, sammenholdt med dennes artikel 5, stk. 2, hvorfor ophavsrettighederne ikke var ophørt den 19. april 1993. Mere subsidiært anføres det, at forpligtelserne efter Bernerkonventionen falder ind under »national lovgivning« i artikel 10, stk. 2, i direktiv 93/98. Af denne bestemmelse kan det udledes, at ophavsrettighederne blev reaktiveret den 1. juli 1995, der er fristen for gennemførelsen af dette direktiv i de nationale retsordener.

37. Det er i det væsentlige Goossens opfattelse, at stolene Charly og Chaplin den 1. juli 1995 ikke var beskyttet af nogen ophavsret i EU, hvorfor den ikke kunne genopstå ved direktiv 93/98. Goossens har ligeledes anført, at Domstolens praksis (navnlig dommen i sagen Sony Music Entertainment¹⁶ og Butterfly Music-dommen¹⁷) ikke er relevant for nærværende sag, idet den vedrører forhold, hvor de omtvistede rettigheder var beskyttet i en anden af Den Europæiske Unions medlemsstater, og deres ophør skyldtes udløbet af beskyttelsen og ikke som i dette tilfælde manglende iagttagelse af en formalitet.

38. Det er endvidere Goossens opfattelse, at harmoniseringen af beskyttelsestiden i forbindelse med Flos-dommen¹⁸ ikke omfatter foranstaltningerne til udøvelsen heraf, hvorfor direktiv 93/98 ikke er til hinder for Benelux-designlovens artikel 21, stk. 3 (den tidligere).

39. Efter Goossens opfattelse kan reaktiveringen af ophavsretten til stolene Charly og Chaplin højst have fundet sted den 1. december 2003, dvs. den dag, hvor Benelux-designlovens artikel 21 blev ophævet. Kravet om retssikkerhed er til hinder for, at den 1. juli 1995 kan være datoen for genoprettelsen af disse rettigheder. Goossen har derfor foreslået, at det første præjudicielle spørgsmål besvares benægtende, hvilket medfører, at det ikke er nødvendigt at besvare de øvrige to.

40. Den portugisiske regering har anført, at princippet om reaktivering af ophavsrettighederne er i strid med formålene med direktiv 93/98, men såfremt Domstolen ikke accepterer en sådan påstand, er det dens opfattelse, at reaktiveringen af ophørte ophavsrettigheder ifølge direktivet højst sker, såfremt ophøret var i strid med Bernerkonventionen, uanset begrundelsen for ophøret. Den portugisiske regering har derfor som besvarelse af det tredje spørgsmål foreslået, at datoen for reaktivering af Montis' ophavsrettigheder er den 1. juli 1995.

16 — Dom af 20.1.2009, C-240/07, EU:C:2009:19.

17 — Dom af 29.6.1999, C-60/98, EU:C:1999:333.

18 — Dom af 27.1.2011, C-168/09, EU:C:2011:29.

41. Kommissionen er ikke enig med den forelæggende ret, der begrænser reaktiveringen af ophavsrettighederne til tilfælde, hvor beskyttelsesperioden er udløbet ifølge nationale regler, der var gældende forud for direktivet (forudsat, at den var kortere end den i direktivet, dvs. 70 år). Det er Kommissionens opfattelse, at årsagen til ophøret af ophavsrettigheder efter retspraksis ikke har nogen relevans, hvorfor direktiv 93/98 også finder anvendelse, når ophavsretten er ophørt som følge af manglende iagttagelse af en formalitet.

42. Kommissionen har forsikret om, at det ikke var berettiget, da Beneluxdomstolen udelukkende på grundlag af national ret fastslog, at der forelå ophavsrettigheder, henset til, at det var denne ret, der regulerede varigheden inden direktivets ikrafttræden. Efter Kommissionens opfattelse er der i henhold til direktivets artikel 10, stk. 2, to muligheder for reaktivering af ophavsretten til stolene Charly og Chaplin: Enten beviser Montis gyldigheden af ophavsretten til disse stole i en medlemsstat pr. 1. juli 1995, eller beskyttelsen efter direktiv 92/100 finder anvendelse.

43. Under alle omstændigheder har Kommissionen fremhævet uforeneligheden af Benelux-designlovens artikel 21, stk. 3 (den tidligere), med Bernerkonventionen og anført, at det forhold at opretholde ophørvirkningen (i forhold til ophavsretten), fordi der ikke er afgivet nogen erklæring som krævet efter den pågældende artikel i Benelux-designloven, er uforeneligt ikke alene med formålene med direktiv 93/98, men også med den grundlæggende ejendomsret, der er beskyttet ved artikel 17 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«), som omfatter den intellektuelle ejendomsret. Kommissionen foreslår kort sagt som besvarelse af den forelæggende rets spørgsmål, at direktiv 93/98 finder anvendelse fra den 1. juli 1995 på ophavsrettigheder som i den foreliggende sag, som ophørte, henset til, at indehaveren af disse ikke opfyldte et formelt krav.

IV – Analyse af de præjudicielle spørgsmål

A – Indledende betragtninger

44. Jeg vil med en første betragtning henvise til Montis' anmodning¹⁹ om at udvide undersøgelsen af de præjudicielle spørgsmål med en analyse af artikel 17 i direktiv 98/17, hvilket efter min opfattelse ikke bør tages til følge.

45. Selv om det er velkendt, vil jeg minde om, at den procedure, som er fastsat ved artikel 267 TEUF, er et instrument til samarbejde mellem Domstolen og de nationale domstole, hvorved Domstolen forsyner de nationale domstole med de oplysninger om fortolkningen af EU-retten, som de har brug for med henblik på at afgøre de tvister, de får forelagt²⁰. Domstolen har erklæret, at dens dialog med de nationale domstole foregår via en procedure, som ikke har karakter af tvistemål, og hvor parterne ikke kan gribe ind i sagsbehandlingen, men alene opfordres til at udtale sig. Da retten til at bestemme, hvilke spørgsmål der skal forelægges Domstolen, alene tilkommer den nationale retsinstans, kan parterne ikke ændre deres indhold²¹.

46. Beneluxdomstolen har ikke fået forelagt noget spørgsmål fra Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandenes øverste domstol) vedrørende artikel 17 i direktiv 98/71²², den har ikke selv henvist til dette direktiv i sine præjudicielle spørgsmål, og de øvrige parter i sagen har heller ikke gjort det. Selv om Domstolen i teorien kan omformulere de spørgsmål, den får forelagt, med henblik på at give den

19 — Jf. ovenfor i punkt 35.

20 — Jf. dom af 15.9.2011, *Unión de Pagesos de Catalunya* (C-197/10, EU:C:2011:590, præmis 16 og den deri nævnte retspraksis).

21 — Jf. dom af 6.7.2000, *ATB m.fl.* (C-402/98, EU:C:2000:366, præmis 29 og den deri nævnte retspraksis).

22 — Montis har imidlertid i sit indlæg anført (s. 2, punkt 5), at denne i skrivelse af 21.2.2014 til Beneluxdomstolen fremførte et ønske om reaktivering af ophavsretten på grundlag af artikel 17 i direktiv 98/71.

forelæggende ret flere oplysninger, er det ikke min opfattelse, at Montis' anmodning begrundes det, idet der ikke i sagsakterne foreligger tilstrækkelige oplysninger til at kunne give en besvarelse vedrørende artikel 17 i direktiv 98/71. Jeg foreslår derfor, at genstanden for drøftelserne ikke udvides ud over grænserne for de præjudicielle spørgsmål.

47. Den anden betragtning vedrører Montis' ophavsret til stolene, der ikke som sådan drøftes i hovedsagen. Selv om dens genopståen i henhold til direktiv 93/98 drøftes, har ingen af parterne, heller ikke domstolen, rejst tvivl om, at lænestolen Charly og stolen Chaplin besidder de karakteristika, der skal foreligge for at være omfattet både af designreglerne og af de regler, der giver en ophavsretlig beskyttelse, i henhold til kumulationsprincippet i Benelux-lovgivningen og i artikel 17 i direktiv 98/71.

48. Denne anden betragtning har en vis betydning, henset til, at det på et overordnet plan ikke er nemt at sondre mellem, hvornår en genstand (i dette tilfælde en stol eller en lænestol) kan betegnes som et »kunstværk«, som på grund af sine enestående karakteristika kan beskyttes efter de ophavsretlige regler. En sådan drøftelse bør dog ikke udfordres (i øvrigt meget afhængig af faktiske vurderinger af originalitet og nyskabelse i forhold til hver af stolene afvejet i forhold til de funktionelle krav til dem), henset til, at der ikke i hovedsagen er rejst tvivl om, at lænestolen Charly og stolen Chaplin er omfattet af ophavsrettighederne. Jeg må påpege, at artikel 17 i direktiv 98/71 giver medlemsstaterne mulighed for at fastsætte, »i hvilket omfang og under hvilke betingelser der opnås en sådan beskyttelse, herunder kravet til originalitet«, såfremt deres lovgivning giver design en ophavsretlig beskyttelse.

49. Min tredje betragtning vedrører måden, hvorpå den forelæggende ret har formuleret sine spørgsmål. Af grunde, som jeg beskriver nedenfor, tror jeg ikke, at en besvarelse af det andet spørgsmål nødvendigvis afhænger af en bekræftende besvarelse af det første.

50. Uden derfor at ville medgive en sådan indbyrdes afhængighed som forelagt vil jeg begynde med en analyse af anvendeligheden af direktiv 93/98 i forhold til hovedsagen, hvorved dets artikel 10, stk. 2, skal fortolkes. Denne undersøgelse skal danne grundlag for efterfølgende at vurdere foreneligheden af det omtvistede formelle krav (erklæringen om opretholdelse i den tidligere artikel 21 i Benelux-designloven) med direktiv 93/98. Endelig vil jeg om nødvendigt præcisere tidspunktet for reaktiveringen af de ophavsrettigheder, der er genstand for tvisten i hovedsagen.

B – Om fortolkningen af artikel 10, stk. 2, i direktiv 93/98 og dens anvendelse på hovedsagen

1. Generelle betragtninger

51. Det følger af 11. betragtning til direktiv 93/98²³, at EU-lovgiver har harmoniseret varigheden af ophavsretten og af visse beslægtede rettigheder med henblik på at opnå et højt beskyttelsesniveau, som både opfylder de krav, der er affødt af det indre marked, og behovet for at få skabt retsregler, der fremmer en harmonisk udvikling af litterær og kunstnerisk aktivitet i Unionen.

52. Således blev der for hele Unionen vedtaget ensartede beskyttelsesperioder på 70 år efter ophavsmandens død både for litterære og kunstneriske værker samt for film og audiovisuelle værker²⁴ og på 50 år for udøvende kunstnere regnet fra datoen for repræsentationen eller udførelsen eller, for så vidt angår fremstillere af fonogrammer, fra indspilningen²⁵.

23 — Jf. punkt 9 ovenfor.

24 — Henholdsvis artikel 1, stk. 1, og artikel 2, stk. 1, i direktiv 93/98.

25 — Artikel 3, henholdsvis stk. 1 og 2, i direktiv 93/98.

53. For så vidt angår beregningen af disse beskyttelsesperioder fastsatte artikel 8 i direktiv 93/98, at de begynder at løbe fra den 1. januar i det år, der følger efter den begivenhed, der affødte ophavsretten eller den beslægtede rettighed.

54. I denne sammenhæng og med samme formål om at harmonisere beskyttelsestiden indførtes med artikel 10, stk. 2, i direktiv 93/98 en regel, der i to forskellige situationer genoprettede ophavsretten i de medlemsstater, hvor den var overgået til offentlig ejendom: a) Når ophavsretten den 1. juli 1995²⁶ var beskyttet i mindst én medlemsstat, eller b) når den opfyldte kriterierne for beskyttelse efter direktiv 92/100.

55. Den bagvedliggende tanke var i det væsentlige, at genoplivning²⁷ af ophavsretten i de medlemsstater, hvor den ikke var beskyttet, ville udligne beskyttelsesperioderne med den tid, der var nødvendig for at opnå de maksimale perioder i direktiv 93/98. Således kunne den ubalance, som forskellene i beskyttelsestiden fremkaldte i forbindelse med den frie bevægelighed for varer og tjenesteydelser og den frie konkurrence, undgås²⁸.

56. Selv om den første alternative betingelse (dvs. forekomsten af beskyttelsen i mindst én medlemsstat inden den 1. juli 1995) er blevet undersøgt af Domstolen, gør det samme sig ikke gældende for så vidt angår den anden, hvilket jeg vil redegøre for nedenfor. Det er ganske rigtigt ikke nemt at afgøre, hvornår et værk opfylder »kriterierne for beskyttelse efter direktiv 92/100/EØF«.

2. Om den første alternative betingelse

57. I Butterfly Music-dommen²⁹ blev artikel 10 i direktiv 93/98, navnlig dennes stk. 2, fortolket for første gang³⁰. Domstolen fremhævede, at anvendelsen af de fastsatte beskyttelsestider, jf. det nævnte stk. 2, kan have til følge, at værker eller genstande, der er blevet offentlig ejendom, beskyttes på ny i de medlemsstater, hvis lovgivning fastsætter en kortere beskyttelsestid.

58. Domstolen anerkendte samtidig, at denne konsekvens var en følge af EU-lovgivers udtrykkelige hensigt³¹, og bekræftede, at der var tale om så hurtigt som muligt at opnå en harmonisering af de nationale lovgivninger om beskyttelsestiden for ophavsret og beslægtede rettigheder³² og undgå, at visse rettigheder ville være udløbet i visse af medlemsstaterne, mens de i andre fortsat ville være beskyttet³³.

26 — Denne dato stammer fra artikel 13, stk. 1, i direktiv 93/98.

27 — Udtrykkene reaktivering, genoprettelse og genoplivning af ophavsretten anvendes uden forskel med henblik på at udtrykke det samme juridiske fænomen.

28 — Jf. tredje betragtning til det ovenfor i fodnote 7 nævnte direktiv 2006/116. Ubalancerne var ikke kun teoretiske, hvilket blev godtgjort i dom af 24.1.1989, EMI Electrola mod Patricia Im- und Export m.fl. (341/87, EU:C:1989:30).

29 — C-60/98, EU:C:1999:333.

30 — Spørgsmålet fra den forelæggende ret vedrørte beskyttelse af tredjemands erhvervede rettigheder, dvs. stk. 3.

31 — Domstolen udledte denne hensigt ved at sammenligne Kommissionens oprindelige forslag (hvorefter dets bestemmelser skulle finde anvendelse på »rettigheder, der ikke er ophørt den 31. december 1994«), med Europa-Parlamentets ændringer i den nye affattelse, der i det væsentlige blev optaget i den endelige udgave af direktiv 93/98. Jf. præmis 18 og 19 i dom af 29.6.1999, Butterfly Music (C-60/98, EU:C:1999:333).

32 — Forslag anført i anden betragtning til direktiv 93/98.

33 — Dom af 29.6.1999, Butterfly Music (C-60/98, EU:C:1999:333, præmis 20).

59. Denne fortolkning blev præciseret i dommen i sagen Sony Music Entertainment, idet det blev fastslået, at den første af de alternative betingelser i artikel 10, stk. 2, i direktiv 93/98 forudsætter, at der tidligere har foreligget en beskyttelse af genstanden i mindst én medlemsstat, omend ikke nødvendigvis i den, hvor der er rejst krav om generhvervelse³⁴. Domstolen tilføjede, at den harmoniserede beskyttelsestid ligeledes gælder, når genstanden for ophavsretten ikke på noget tidspunkt har været beskyttet i den medlemsstat, hvor der er rejst krav om generhvervelse af ophavsretten³⁵.

60. Endelig i Flos-dommen³⁶ anerkendte Domstolen for det første princippet om kumulation af beskyttelsen af ophavsret og design³⁷ og afslog derefter, at medlemsstaterne kan regulere varigheden af beskyttelsen af ophavsrettighederne, idet den allerede er fastsat i direktiv 93/98³⁸. Domstolen konkluderede, »at de mønstre, som var registreret i eller med virkning for en medlemsstat, og som opfyldte kravene til beskyttelse i henhold til medlemsstaternes lovgivning om ophavsret, navnlig kravet til originalitet, og for hvilke beskyttelsestiden i artikel 1 i direktiv 93/98, sammenholdt med direktivets artikel 10, stk. 2, endnu ikke var udløbet, i henhold til artikel 17 i direktiv 98/71 var omfattet af den ophavsretlige beskyttelse i denne medlemsstat«³⁹.

61. Når denne retspraksis overføres til sagen vedrørende stolene Charly og Chaplin, og idet det anerkendes, at disse to genstande er berettiget til ophavsretlig beskyttelse (hvilket, jeg gentager, ingen har anfægtet), bør den »genoprettende« virkning af direktiv 93/98 finde anvendelse på Montis' ophavsret, såfremt det godtgøres, at den den 1. juli 1995 fortsat var beskyttet i en medlemsstat, herunder i Nederlandene eller i enhver anden medlemsstat.

62. Ved besvarelsen af et spørgsmål, der blev fremsat under retsmødet, om hvorvidt stolene var beskyttet af ophavsretten i en medlemsstat (henset til, at det tilsyneladende i de skriftlige indlæg blev drøftet, hvorvidt denne ret var gyldig i Tyskland), svarede både Montis og Goossens imidlertid med et klart »nej«.

63. Det skal derfor anses for godtgjort, at stolene Charly og Chaplin den 1. juli 1995 ikke var ophavsretligt beskyttet i nogen medlemsstat i EU. Følgelig kan Montis ikke på grundlag af artikel 10, stk. 2, i direktiv 93/98 og denne bestemmelses første alternative kriterium påberåbe sig den tilbagevirkende kraft, som denne bestemmelse omfatter⁴⁰.

3. Om den anden alternative betingelse

64. De fortolkningsmæssige problemer er større for så vidt angår det andet alternative krav til iværksættelsen af beskyttelsen i henhold til artikel 10, stk. 2, i direktiv 93/98, hvis sidste sætningsled henviser til direktiv 92/100. Jeg har allerede anført, at der ikke foreligger retspraksis på dette område.

34 — Dom af 20.1.2009, Sony Music Entertainment (C-240/07, EU:C:2009:19, præmis 22).

35 — Ibidem, præmis 25.

36 — Dom af 27.1.2011, C-168/09, EU:C:2011:29.

37 — Ibidem, præmis 37 og 38.

38 — Ibidem, præmis 39.

39 — Ibidem, præmis 41.

40 — Det forhold, at beviset for denne gyldighed i Tyskland ifølge Montis har kunnet fremlægges i forbindelse med en anden sag med en tredjemand, ændrer intet herpå, henset til, at dette præjudicielle spørgsmål udgør et processuelt skridt i forbindelse med den tvist, der behandles for Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandenes øverste domstol), hvorunder de faktiske omstændigheder ikke drøftes, og der ikke fremlægges nye beviser.

65. Udformningen af dette sætningsled og den senere ordlyd af direktiv 92/100 skaber en vis uklarhed, idet det ikke er nemt at identificere de »kriterier[...] for beskyttelse«, som angiveligt skulle fremgå af dette direktiv⁴¹. Reelt anføres i artikel 2 i direktiv 92/100 kun rettighedshaverne og de værker, der er genstand for udlejnings- og udlånsrettigheder samt andre ophavsretsbeslægtede rettigheder vedrørende de værker, der er beskyttet af de sidstnævnte⁴².

66. Selv om direktiv 92/100 i visse tilfælde nævner bestemte kriterier, der skal være opfyldt, såsom det vedrørende en filmproducent (artikel 2, stk. 1, fjerde led)⁴³, specificeres kriterierne ikke f.eks. i forbindelse med fremstillere af fonogrammer (artikel 2, stk. 1, tredje led). I alle tilfælde skal de imidlertid opfylde de generelle krav til beskyttelse efter det nævnte direktiv⁴⁴, herunder kravet om beskyttelsens varighed i artikel 12⁴⁵.

67. For så vidt angår det, der er relevant for denne sag, skal det fremhæves, at artikel 13, stk. 1, i direktiv 92/100 ligeledes begrænsede genoprettelsen af de deri anerkendte rettigheder til dem, som »den 1. juli 1994 stadig [var] beskyttet i henhold til medlemsstaternes lovgivning [...], eller som på den dato opfyld[te] kriterierne for beskyttelse efter dette direktiv«⁴⁶.

68. Det er måske nemmere at forstå fra et historisk perspektiv: Direktiv 92/100 forpligtede for første gang medlemsstaterne til at beskytte visse rettigheder, som enten ikke var beskyttet i alle medlemsstaterne eller ikke i nogen af dem⁴⁷. Den mest åbenlyse rettighed var de udøvende kunstners rettighed for så vidt angår optagelser af deres fremførelser⁴⁸, der blev indført ved direktiv 92/100.

69. I lyset af disse indicier og for så vidt angår direktiv 93/98 synes henvisningen i dette direktivs artikel 10, stk. 2 in fine, til direktiv 92/100 at skulle forstås således, at det understøtter og i givet fald udvider beskyttelsen af ophavsretten og de beslægtede rettigheder til værker eller genstande, der allerede den 1. juli 1994 havde en sådan beskyttelse, eller som burde have været omfattet af den, såfremt de respektive medlemsstater havde gennemført direktiv 92/100 i den nationale lovgivning⁴⁹.

70. Direktiv 93/98 tilsigtede ikke en tilbagevirkende reaktivering af enhver ophavsret eller af genstande, der kunne have udvidet den offentlige ejendom i medlemsstaterne, idet en sådan foranstaltning ikke var nødvendig for et velfungerende indre marked⁵⁰. Direktivet havde alene til formål med sin beskyttelse at nå de rettigheder og genstande, der enten fortsat eksisterede i en medlemsstat den

41 — Kommissionen accepterede under retsmødet, at direktiv 92/100 ikke indeholder de »kriterier[...] for beskyttelse«, som det sidste sætningsled i artikel 10, stk. 2, i direktiv 93/98 henviser til.

42 — Konkret henvises til eneretten til at tillade eller forbyde udlejning og udlån, som tilkommer: ophavsmanden (for så vidt angår hans originalværk eller eksemplarer heraf), den udøvende kunstner (for så vidt angår optagelsen af hans fremførelse), fremstilleren af fonogrammer (for så vidt angår hans fonogrammer) og producenten af den første optagelse af en film (for så vidt angår den originale film eller kopier heraf).

43 — Der skal være tale om den første optagelse af en film, hvilket også defineres i den pågældende bestemmelse, og rettighederne udstrækkes udelukkende til den originale film eller kopier deraf.

44 — For fremstillere af fonogrammer er det minimum 20 år i henhold til henvisningen til artikel 14 i Romkonventionen om beskyttelse af udøvende kunstnere, fremstillere af fonogrammer samt radio- og fjernsynsforetagender (1961) (affattelse på engelsk findes på http://www.wipo.int/treaties/en/text.jsp?file_id=289758).

45 — J. Reinbothe og S. von Lewinski: *The EC Directive on Rental and Lending Rights and on Piracy*, London 1993, s. 120.

46 — Min fremhævelse.

47 — Jf. Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber: *Green Paper on Copyright and the Challenge of Technology – Copyright Issues Requiring Immediate Action*, COM(88) 172 final, s. 159.

48 — Artikel 2, stk. 1, andet led, i direktiv 92/100.

49 — M.M. Walter: »Term Directive – Article 10 Application in time«, i M.M. Walter og S. von Lewinski: *European Copyright Law – A Commentary*, Oxford, 2010, s. 622.

50 — K. Jorna og M. Martin-Prat: »New rules for the game in the European copyright field and their impact on existing situations«, *European Intellectual Property Review* (EIPR), 1994, s. 148.

1. juli 1995, eller som burde have kunnet ansøge om en sådan beskyttelse i henhold til direktiv 92/100. Hensigten med direktivet var således som allerede anført at forene varigheden af beskyttelsen i hele Den Europæiske Union og dermed undgå de uligheder, der opstår som følge af forskelle i de nationale beskyttelsesperioder⁵¹.

71. Under alle omstændigheder har Montis rejst krav om genoprettelse af ophavsretten og den beskyttelse, som den giver stolene, men ikke rejst krav vedrørende udlejnings- eller udlånsrettigheder eller andre ophavsrettigheder (beslægtede), som specifikt er nævnt i direktiv 92/100. Følgelig har Montis intet grundlag for at påberåbe sig henvisningen i artikel 10, stk. 2 in fine, i direktiv 93/98.

4. Om den mulige henvisning til direktiv 98/71

72. Under retsmødet stod det klart, at der forelå en vis enighed mellem parterne om, at henvisningen i artikel 10, stk. 2, i direktiv 93/98 til direktiv 92/100 skulle fortolkes fleksibelt og dynamisk, således at henvisningen blev udvidet til at omfatte alle bestemmelserne om harmonisering af intellektuel ejendomsret, herunder mønstre, der på EU-retligt niveau er beskyttet ved direktiv 98/71. På denne måde fastsattes beskyttelsen af ophavsretten som en parallel til retten til designet af de stole, der er genstand for hovedsagen.

73. Jeg er imidlertid ikke overbevist af denne udvidelse af området for den omhandlede henvisning.

74. Fra et udelukkende formelt synspunkt gengiver artikel 10, stk. 2, i direktiv 2006/116 om kodificering af beskyttelsestiden for ophavsret og visse beslægtede rettigheder for det første artikel 10, stk. 2, i direktiv 93/98 med identisk ordlyd og opretholder fuldstændigt henvisningen til direktiv 92/100. Denne oplysning ville være tilstrækkelig til at godtgøre, at lovgiver ikke har ønsket at udvide henvisningen til at omfatte andre former for intellektuelle ejendomsrettigheder. Faktisk kunne lovgiver, da denne i 2006 vedtog det nævnte direktiv om kodificering, uden problemer have udvidet denne henvisning til også at omfatte direktiv 98/71 om retlig beskyttelse af mønstre, der allerede var trådt i kraft, hvilket lovgiver dog ikke gjorde.

75. Fra et materielt synspunkt var det dog desuden logisk, at direktiv 2006/116 inkorporerede nøjagtigt den samme henvisning til direktiv 92/100, idet varigheden af de af sidstnævnte direktiv beskyttede rettigheder, der oprindeligt var baseret på minimumsperioder, var blevet erstattet af den varighed, der er fastsat i artikel 2 og 3 i direktiv 93/98⁵². Reguleringen af gyldighedsperioden for rettighederne i direktiv 92/100 var med andre ord reelt placeret i direktiv 93/98. Som følge heraf var overførslen af artikel 10, stk. 2, i direktiv 93/98 til direktiv 2006/116 nødvendig med henblik på at sikre varigheden af beskyttelsen af de rettigheder, der er reguleret i direktiv 92/100, navnlig i de tilfælde, hvor disse rettigheder ikke var anerkendt i alle medlemsstaterne.

76. Dels for så vidt angår direktiv 98/71 reguleres perioden for mønsterretlig beskyttelse i dets artikel 10, og den består af perioder på fem år, dvs. at den reguleres på en helt anden måde end beskyttelsestiden for ophavsret og beslægtede rettigheder. Dels er forbindelsen mellem mønsterrettigheder og ophavsret fastsat i det nævnte direktivs artikel 17, der grundlæggende henviser til national ret. Under disse omstændigheder var der ikke herudover behov for en henvisning, der var støttet på en meget vag fortolkning af henvisningen til direktiv 92/100, og der kan kun gisnes om, hvilken lovgivningsmæssig hensigt der har ført til denne nye henvisning.

51 — Jf. vedrørende den frie udveksling af varer dom af 17.5.1988, Warner Brothers m.fl. mod Christiansen (158/86, EU:C:1988:242, præmis 10-16).

52 — Ifølge ordlyden af dette direktivs artikel 11, der udtrykkeligt ophæver artikel 11 og 12 i direktiv 92/100, hvori fastsattes den nævnte »minimums«-varighed med forbehold af en »senere harmonisering«, der blev introduceret ved direktiv 93/98 (jf. 16. betragtning hertil).

5. Konsekvens

77. Opsummerende: a) Montis kan ikke drage fordel af det første led i artikel 10, stk. 2, i direktiv 93/98 efter at have medgivet, at dennes ophavsret til stolene Charly og Chaplin ikke længere var gyldig på det krævede tidspunkt i nogen af medlemsstaterne i EU, og b) Montis kan heller ikke støtte ret på beskyttelsen efter direktiv 92/100, henset til, at den henvisning, som artikel 10, stk. 2, i direktiv 93/98 foretager til direktiv 92/100, ikke finder anvendelse på den pågældende form for ophavsret, men alene den ophavsret, som selve direktiv 92/100 vedrører. Som det desuden er blevet anført, kan henvisningen til beskyttelsen i direktiv 98/71 om retlig beskyttelse af mønstre ikke udvides.

78. Ikke desto mindre kan direktiv 93/98 finde anvendelse i sagen om Montis' ophavsret, såfremt Benelux-designlovens artikel 21, stk. 3 (den tidligere), der er til hinder for en genoplivning af ophavsretten, er uforenelig med dette direktiv, fordi den pågældende bestemmelse er i strid med hensigten med direktivets artikel 10, stk. 2. Dette er præcis meningen med det andet spørgsmål, der er forelagt af Beneluxdomstolen.

C – Om foreneligheden af Benelux-designlovens artikel 21, stk. 3 (den tidligere), med direktiv 93/98

79. Protokollen⁵³, der blev undertegnet i Bruxelles den 20. juni 2002 ophævede med virkning fra den 1. december 2003 artikel 21, stk. 3 (den tidligere), i Benelux-designloven og den dermed forbundne artikel 24 i samme lov. Begrundelsen for at ophæve dem var, som jeg allerede har anført, at Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandenes øverste domstol) havde kvalificeret dem som værende i strid med Bernerkonventionens artikel 5, stk. 2⁵⁴, og at TRIPS-aftalens artikel 9 pålagde de undertegnende medlemsstater at overholde den nævnte konvention.

80. Denne afgørelse syntes logisk, idet Benelux-designloven krævede, at indehavere af ophavsret til design, såfremt de ønskede at opretholde den, skulle indgive en opretholdelseserklæring inden for det år, der lå forud for udløbet af hver femårige beskyttelsesperiode. Erklæringen var i realiteten en af de formaliteter, der var omhandlet i Bernerkonventionens artikel 5, stk. 2, og den blev følgelig fjernet fra Benelux-designloven.

81. På grund af forbindelsen i henhold til TRIPS-aftalens artikel 9, stk. 1, mellem Bernerkonventionen og EU-retten, må det kunne antages, at Benelux-designlovens artikel 21, stk. 3 (den tidligere), fra tidspunktet for TRIPS-aftalens ikrafttræden ligeledes var uforenelig med EU-retten.

82. Selv om Benelux-designlovens artikel 21, stk. 3 (den tidligere), er uforenelig med international ret og dermed med EU-retten i henhold til TRIPS-aftalen, afklarer Bernerkonventionen imidlertid ikke diskussionen om bestemmelsens forhold til direktiv 93/98.

83. Goossens har anført, at direktiv 93/98 ikke harmoniserede de nærmere betingelser for udøvelsen af ophavsretten. Et sådant argument er ikke helt korrekt, idet artikel 8 i direktiv 93/98 regulerer beregningen af varigheden, hvilket berører udøvelsen af ophavsretten. Selv om argumentet var korrekt, ville det ikke være muligt at opretholde gyldigheden af Benelux-designlovens artikel 21 (den tidligere) efter ikrafttrædelsen af direktiv 93/98.

⁵³ — Jf. fodnote 3 i dette forslag til afgørelse.

⁵⁴ — Gengivet i punkt 17 i dette forslag til afgørelse. I henhold til denne bestemmelse er nydelsen og udøvelsen af ophavsretten ikke undergivet nogen formalitet.

84. Selv om den harmonisering, som direktiv 93/98 tilsigter, ikke omfatter de processuelle aspekter af udøvelsen af ophavsretten til design, ville det være ulogisk og absolut formalistisk at acceptere en opretholdelse af Benelux-designlovens artikel 21 (den tidligere) i forbindelse med den tidsmæssige udvidelse af ophavsretsbeskyttelsen (70 år), der indføres ved direktivet, som endog stiller krav om reaktivering af allerede ophørte ophavsrettigheder.

85. Hvis direktiv 93/98 er inspireret i Bernerkonventionens grundlæggende principper (til hvilken der henvises gentagne gange)⁵⁵, og et af disse principper er forbuddet mod at underlægge ophavsretten visse administrative formaliteter, vil kravet i Benelux-designlovens artikel 21 (den tidligere) efter ikrafttrædelsen af direktiv 93/98 vanskeligt kunne opretholdes i en national bestemmelse (i nærværende sag Benelux) som en betingelse for den fortsatte eksistens af disse samme rettigheder. Såfremt denne formalitet ikke havde eksisteret, eller hvis den var blevet fjernet i tide, ville indehaveren af den ophavsret, som direktiv 93/98 sikrer, have kunnet ansøge om de rettigheder, som direktivet giver, med henblik på en forlængelse af beskyttelsesperioden. Opretholdelsen af kravet i Benelux-designlovens artikel 21 (den tidligere) afskar denne mulighed og svækkede derfor den effektive virkning af direktiv 93/98.

86. Desuden hindrede Benelux-designlovens artikel 21 (den tidligere) – ved således at begrænse ophavsretten – virkningen af direktiv 93/98, for så vidt som den var til hinder for gennemførelsen af formålene i 11. betragtning⁵⁶, dvs. opnå et højt beskyttelsesniveau og skabe retsregler, der fremmer en harmonisk udvikling af litterær og kunstnerisk kreativitet.

87. Det er derfor min opfattelse, at den effektive virkning af artikel 10, stk. 2, i direktiv 93/98 efter udløbet af fristen for direktivets gennemførelse var til hinder for anvendelsen af en national bestemmelse såsom Benelux-designlovens artikel 21, stk. 3 (den tidligere), i henhold til hvilken ophavsretten til et værk, der var udløbet inden den 1. juli 1995 på grund af manglende iagttagelse af en formalitet, fortsat skulle være ophørt.

88. Denne deduktion kræver to nuanceringer. Den første nuancering består i, at uforeneligheden af Benelux-designlovens artikel 21 med direktiv 93/98 som tidligere anført opstår på grundlag af direktivets virkning. Det kan ikke på grundlag af direktiv 93/98 gøres gældende, at Benelux-designlovens artikel 21 (den tidligere) var uforenelig med direktivet, inden dette var retligt gældende, selv om den nævnte artikel 21 var i strid med Bernerkonventionen, der endnu ikke var en del af EU-retten.

89. Den anden nuancering er, at den domstol, der skal træffe afgørelse i sagen, der er en tvist mellem Montis og Goossens og dermed en tvist mellem private parter, skal oplyses om, at direktiverne ikke har nogen direkte horisontal virkning, selv over for klare, præcise og ubetingede bestemmelser, der tildeler rettigheder eller pålægger pligter over for private⁵⁷. I denne retning forpligter Domstolens retspraksis den nationale ret til at fortolke sin nationale ret så vidt muligt i lyset af ordlyden af og formålet med det pågældende direktiv under hensyntagen til hele den nationale ret og under anvendelse af de af denne anerkendte fortolkningsmåder med henblik på at sikre direktivets fulde virkning og opnå en afgørelse, der er i overensstemmelse med direktivets formål⁵⁸.

55 — 1., 5., 12., 14., 17. og 22. betragtning samt artikel 1 og 7.

56 — Gengivet i punkt 9 i dette forslag til afgørelse.

57 — Jf. dom af 7.6.2007, Carp (C-80/06, EU:C:2007:327, præmis 20 og den deri nævnte retspraksis).

58 — Dom af 5.10.2004, Pfeiffer m.fl. (C-397/01 – C-403/01, EU:C:2004:584, præmis 113 og den deri nævnte retspraksis), og af 15.9.2011, Mücksch (C-53/10, EU:C:2011:585, præmis 29 og den deri nævnte retspraksis).

90. Den nationale domstols forpligtelse til at henholde sig til et direktivs indhold, når den fortolker og anvender de relevante bestemmelser i national ret, har imidlertid sine begrænsninger i de almindelige retsprincipper, navnlig retssikkerhedsprincippet og princippet om forbud mod tilbagevirkende kraft, og den pågældende domstol er ikke berettiget til at foretage en fortolkning *contra legem* af national ret⁵⁹.

91. Selv om det tilkommer den forelæggende domstol at efterprøve, om den kan fortolke den nationale ret, der var gældende i den førnævnte periode, i overensstemmelse med direktiv 93/98, hvilket jeg ikke tror er muligt, kan den krænkede part på grund af den nationale rets manglende forenelighed med EU-retten påberåbe sig retspraksis vedrørende erstatning for det tab, der er lidt på grund af denne omstændighed, forudsat at de efter den pågældende retspraksis krævede betingelser er opfyldt⁶⁰.

92. Endelig for så vidt angår den direkte anvendelse af chartrets artikel 17, stk. 2, der beskytter den intellektuelle ejendomsret, og som Kommissionen har henvist til⁶¹, skal det blot påpeges, at de faktiske omstændigheder i tvisten går tilbage til et tidspunkt, hvor chartret ikke havde bindende retsvirkninger. Det er derfor min opfattelse, at det er overflødigt at drøfte, hvorvidt denne artikel i chartret kan indebære en subjektiv ret for private som omhandlet i *Kücükdeveci-dommen*⁶², der tiltrådte anvendelsen af en sådan ret i en tvist mellem private, der var omfattet af direktiv 93/98.

93. Den omtvistede nationale lovgivning kunne derfor ikke, da den var gældende, tilsidesætte chartrets artikel 17, stk. 2, der dengang ikke havde retsvirkninger. Under alle omstændigheder ville en eventuel tilsidesættelse af ejendomsretten på grund af ophørsvirkninger af det formelle krav i Benelux-designlovens artikel 21, stk. 3 (den tidligere), heller ikke kunne tilregnes modparten i hovedsagen.

D – Om tidspunktet for reaktivering af ophavsretten

94. Tvivlen om, hvornår reaktiveringen af ophavsretten til lænestolen Charly og stolen Chaplin fandt sted, er forståelig. Montis har gjort gældende, at reaktiveringen skal dateres til det tidspunkt, hvor ophavsretten ophørte, dvs. den 18. april 1993. Det er imidlertid ikke min opfattelse, at der i direktiv 93/98 er grundlag for en sådan følgeslutning, som argumenter af en anden karakter dog kunne understøtte.

95. Den nationale domstol kunne nemlig eventuelt foretage en fortolkning, hvorefter ophævelsen af Benelux-designlovens artikel 21 (den tidligere) i henhold til Protokollen skulle ske med tilbagevirkende kraft, hvorved ophøret af ophavsretten på grund af denne bestemmelse ville være ugyldig *ex tunc* (med forbehold for tredjemands rettigheder). Domstolene i Beneluxlandene kunne ligeledes, såfremt den nationale retsorden tillod det, fastslå, at uforeneligheden af Benelux-designlovens artikel 21 (den tidligere) med Bernerkonventionen ikke gjorde det muligt at bringe ophavsretten til ophør *ex tunc*, fordi administrative formaliteter ikke var blevet iagttaget. I begge tilfælde ville det kunne konstateres, at ophavsretten retligt set ikke var bortfaldet, snarere end at den tabte ophavsret var blevet genoprettet. Efter min opfattelse kan den nationale domstol for at nå frem til den ene eller den anden

59 — Dom af 23.4.2009, Angelidaki m.fl. (C-378/07 – C-380/07, EU:C:2009:250, præmis 199 og den deri nævnte retspraksis).

60 — De kumulative betingelser for, at der opstår et ansvar, er sammenfattende: a) Direktivets formål skal tillægge rettigheder til private, b) indholdet af disse rettigheder skal kunne fastlægges på grundlag af direktivets bestemmelser, og c) der skal foreligge en årsagssammenhæng mellem den manglende opfyldelse af den forpligtelse, der påhviler medlemsstaten, og den lidt skade. Jf. dom af 24.1.2012, Domínguez (C-282/10, EU:C:2012:33, præmis 43 og den deri nævnte retspraksis), og af 23.4.2009, Angelidaki m.fl. (C-378/07 – C-380/07, EU:C:2009:250, præmis 202 og den deri nævnte retspraksis).

61 — Kommissionen har i punkt 45 i sine bemærkninger gjort gældende, at en begrænsning af den intellektuelle ejendomsret under alle omstændigheder bør overholde dens væsentligste indhold, og har henvist til dom af 24.11.2011, Scarlet Extended (C-70/10, EU:C:2011:771, præmis 43), og af 16.7.2015, Coty Germany (C-580/13; EU:2015:485, præmis 35). En regel, der undtagelsesvis indfører en genoplivning med tilbagevirkende kraft af ophavsretten, efter at den har været overgået til offentlig ejendom, synes imidlertid ikke at udgøre ejendomsrettens væsentligste kerne.

62 — Dom af 19.1.2010, C-555/07, EU:C:2010:21, præmis 56.

løsning imidlertid ikke støtte sig til Domstolen, der ikke har nogen kompetence til at fortolke national ret (i denne sag Benelux-designloven og Protokollen, der ophæver den delvist), og heller ikke til at sammenholde den med bestemmelserne i international ret (Bernerkonventionen), da disse bestemmelser ikke var en del af EU-retten.

96. Det er min opfattelse, at den reaktivering af ophavsretten, der kan udledes af direktiv 93/98, fra et EU-retligt perspektiv fandt sted den 1. juli 1995, dvs. den dato, der er fastsat i det nævnte direktivs artikel 10, stk. 2, sammenholdt med dettes artikel 13, stk. 1. Fællesskabslovgiver præciserede (artikel 13, stk. 1), at medlemsstaterne inden den nævnte dato skulle sætte de nødvendige love og administrative bestemmelser i kraft for at efterkomme den nye harmoniserede ordning for ophavsret, herunder en eventuel genopretning af disse (afledt af artikel 10, stk. 2). Fællesskabslovgiver var endvidere klar over de eventuelle »udnyttelseshandlinger«, som tredjemand havde foretaget inden den pågældende dato, hvorfor der i direktivet fastsattes en forlænget beskyttelsesperiode på 70 år, der ikke berørte disse handlinger og de erhvervede rettigheder.

97. Det synes imidlertid hensigtsmæssigt at adskille den nævnte dato fra to andre datoer: Den første er det tidspunkt (den 19.4.1993), hvor de ophavsretlige rettigheder, der er overgået til offentlig ejendom uden lovlig grund, ville blive reaktiveret. Dette ville være tidspunktet for genoprettelse af rettighederne, såfremt de nederlandske domstole træffer afgørelse om, at opretholdelseserklæringen er ulovlig, og fastslår, at det pågældende krav således ikke er stillet og derfor heller ikke har eksisteret. På grundlag af en sådan teori vil en ophavsretlig beskyttelsestid på 70 år efter ophavsmandens død skulle finde anvendelse i henhold til artikel 10, stk. 2, i direktiv 93/98, idet Montis' ophavsret trods alt ville have været gældende i en medlemsstat den 1. juli 1995.

98. Den anden dato⁶³ er datoen for ikrafttrædelsen af den protokol, hvorved Benelux-designlovens artikel 21 (den tidligere) blev ophævet, nemlig den 1. december 2003. Da der er tale om Benelux-ret, der i denne slags sager vises samme hensyn som national ret, tilkommer det ikke Domstolen at fortolke den. Såfremt datoen for reaktivering af Montis' ophavsret, således som jeg foreslår, fra et EU-retligt synspunkt alene kan være den 1. juli 1995, påhviler det de nationale domstole at belyse virkningen af Protokollens ikrafttrædelsesdato og dens eventuelle tilbagevirkende kraft. Selv om det ikke tilkommer mig at fortolke denne interne bestemmelse, kan det eventuelt af bestemmelsen udledes, at Montis' reaktiverede rettigheder ikke kan gøres gældende over for tredjemand indtil den 1. december 2003, hvilket bringer mig til en sidste betragtning vedrørende beskyttelsen af tredjemands rettigheder, der er opnået i god tro.

99. Logisk set kan der ikke over for disse tredjemænd rejses krav om nogen økonomisk kompensation på grund af uberettiget brug af sådanne rettigheder inden datoen for reaktiveringen, nemlig den 1. juli 1995, henset til den utvetydige artikel 10, stk. 3, første punktum, i direktiv 93/98. Imidlertid opfordres medlemsstaterne til i henhold til det andet punktum i samme stk. 3 at vedtage foranstaltninger til at beskytte tredjemands erhvervede rettigheder, hvorved medlemsstaterne gives en meget bred skønsmargen til at lovgive.

100. På den baggrund tilkommer det national ret med de forbehold, jeg har givet udtryk for i de ovenstående punkter, at regulere virkningerne af Protokollens ophævelse af Benelux-lovens artikel 21 (den tidligere) den 1. december 2003 og afklare, om denne ophævelse kan betegnes som en lovgivningsmæssig foranstaltning, der er truffet med det formål, der forfølges med direktivet. Henset til, at Beneluxdomstolen ikke udtrykkeligt har anmodet om en fortolkning af artikel 10, stk. 3, i direktiv 93/98, skal dette aspekt af tvisten ikke uddybes nærmere.

63 — Montis har foreslået en tredje dato, den 17.11.1998, som er datoen for ikrafttrædelsen af direktiv 98/71. Af de grunde, der er anført i punkt 44 ff. i dette forslag til afgørelse, om ikke at udvide drøftelsen til det nævnte direktivs eventuelle virkning, er det min opfattelse, at der ikke er nogen grund til at interessere sig for denne mulige dato.

V – Forslag til afgørelse

101. På grundlag af de ovenfor anførte argumenter foreslår jeg Domstolen at besvare de af Beneluxdomstolen forelagte spørgsmål som følger:

- »1) Artikel 10, stk. 2, i direktiv 93/98/EØF om harmonisering af beskyttelsestiden for ophavsret og visse beslægtede rettigheder er til hinder for en national regel, i henhold til hvilken ophavsretten til et kunstnerisk værk fortsat anses for ophørt, når den på grund af manglende iagttagelse af en administrativ formalitet er udløbet inden den 1. juli 1995. Det tilkommer den nationale domstol at efterprøve, om den under omstændighederne i den tvist mellem private, som den påkender, kan fortolke den nationale ret i overensstemmelse med det nævnte direktiv og i givet fald undlade at anvende den nationale regel.
- 2) Artikel 10, stk. 2, i direktiv 93/98, sammenholdt med dette direktivs artikel 13, stk. 1, skal fortolkes således, at den ophavsret, som den vedrører, reaktiveres den 1. juli 1995.«